

(ב) רַאוּבֵן שָׁמְעוֹן לֵוִי וַיהוֹדָה: אבן עזרא

(ג) יִשָּׁשְׁכַר זְבוּלֹן וּבְנַמִּין: אבן עזרא

(ד) דָּן וְנַפְתָּלִי גָד וְאַשֶּׁר: אבן עזרא

(ה) וַיְהִי כֹּל־נֶפֶשׁ יִצְאֵי יִרְדְּיֵעֻקֹב שִׁבְעִים נַפְשׁ וַיּוֹסֶף הָיָה בַּמִּצְרַיִם:

ב ראובן שמעון לוי ויהודה:

ג יששכר זבולן ובנמן:

ד דן ונפתלי גד ואשר:

ה והיה כל נפש יצאת ירד יעקב נפש ויוסף היה שבעין נפשו ויהיה המצרים:

כ"י ויוסף היה במצרים • והלא הוא ובניו היו בכלל שבעים, ומה בא ללמדנו, וכי לא היינו יודעים שהוא היה במצרים? אלא להודיע דקדקו של יוסף: הוא יוסף הרועה את צאן אביו, הוא יוסף שהיה במצרים ונעשה מלך וצמד בצדקו • אבן עזרא

(א) וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא: אבן עזרא

(א) ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו בממד מאד ותמלא הארץ אתם:

כ"י וישרצו • שהיו יולדות ששה בכרס אחד. אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

שְׁחִיָּה אֵיבֹב אַחֲרֵי שְׁבוּתוֹ, מֵאַף וְאַרְבָּעִים שָׁנָה וְהוּא נָאֵה ד' דוֹרוֹת. וְקָדְמוּנֵינוּ ו'ל אָמְרוּ עֲשֵׂה דוֹרוֹת מֵאַדָּם וְעַד נֹחַ, וַיִּמְנַח וְעַד אַבְרָהָם עֲשֵׂהוּ, וְאִין מִסְפַּר שְׁנוֹת אֵלֶּה בְּאַלְהָ: וְטַעַם וַיְמַת יוֹסֵף. כִּי מֵת בְּגִדְלָתוֹ, גַּם אָחִיו לֹא רָאוּ זְמֵי הַרְעָה: וְטַעַם וְכָל הַדּוֹר הַהוּא. עַל הַמִּצְרַיִם כִּי נִזְכְּרָה אֶשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף: וְכִי וְכִי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ. הוֹלִידוֹ כַּעֲזֵן תָּמַן פְּרִיו: וַיִּשְׂרָצוּ. כְּמוֹ יִשְׂרָצוּ הַמַּיִם. וְכִי הָרִאשׁוֹן מִהַפְּעָלִים הָעוֹמְדִים כַּעֲצָמִים, כְּמוֹ הַלֵּךְ יֵשֵׁב עֹמֵד שָׂכַב. וְהַשְּׂנִי מֵהַיּוֹצֵאִים תְּלוּיָהּ בְּדָבָר אַחֵר, כְּמוֹ אֶכֶל שָׁמֵר שָׁכַר. אֶכֶל אֶת הַלֵּחֶם. שָׁמֵר אֶת הַדָּבָר. שָׁכַר אֶת הַחֲמוֹר. אֵלֶּה וְכִי יוֹסֵף פָּעַל יוֹצֵא. וְהִנֵּה יִשְׂרָצוּ הַמַּיִם, מֵהַפְּעָלִים הַיּוֹצֵאִים. וְזֶה הַשְּׂנִי וַיִּשְׂרָצוּ, מֵהַפְּעָלִים הָעוֹמְדִים. וְהִנֵּה זֶה הַגְּזֵרָה כְּגִזְרַת שָׂב. פֶּעַם עוֹמֵד, כְּמוֹ וְשָׁב וְקָבְצָה. וְפֶעַם יוֹצֵא, כְּמוֹ וְשָׁב ה' אֶלְהֵיךָ אֶת שְׁבוּתֶךָ. אוֹלַי מֵלֵת וַיִּשְׂרָצוּ רְמוֹ שִׁלְדוֹ נִשְׁחָה תֵּאֵמַר יוֹתֵר. וְאִין רִאשִׁית ד' בְּנִים שִׁלְדָה אִשָּׁה אַחַת, וְהוֹרָפְאִים נוֹתָנִים טַעַם עַד שְׂכָהּ יִגִּיעַ בְּכֶטֶן אַחַת: וַיִּרְבּוּ. שְׁלֹא יְהִי מַתִּים כְּדָרְךָ עִם רַב: וַיַּעֲצָמוּ. שְׁהִי כַעֲזֵן עָצָם תְּקִיפִין. וְיִמְלַח בְּמֵאֵד מֵאֵד, שְׁלֹא הִי יְכוֹלִין לְהִיֹּת יוֹתֵר. וְכִי בְּמֵאֵד, כְּמוֹ בְּמֵאֵד וְיִסְעוּ בְּרֵאשׁוֹנָה. כִּי כְּתוּב בְּרֵאשׁוֹנָה וְיִסְעוּ: וְתַמְלָא הָאֶרֶץ. אֶרֶץ גִּשְׁן הַיָּם: וְרַעֲמַסִּס. בִּשְׁנוֹת נָח תַּחַת הַעֲזָן, כִּי הָרִאשׁוֹן שְׁתַּחַת הַעֲזָן שְׁהוּא דְבָק עִם הָרֵי"שׁ יִקְרָא נָח, וְהַשְּׂנִי תַּחַת מַיִם יִקְרָא נָע, כִּי הוּא כְּמוֹ תַּחַלֵּת נָע הַשְּׁפָה:

קְצִיעוֹת. הַשְּׂנִי, אָדָם שֵׁת אָנוֹשׁ: הַ וְכִי. מֵלֵת יְהִי הַיָּמָה רֵאשִׁית לְהִיֹּת כְּמוֹ יָרֵב הַמַּשָּׂא עָלָיו. וְכַעֲבוֹר הִיֹּת בְּהֵ"א מִן הַגְּזֵרָה. פִּתְחוּ בְּמֵלֵת יְהִי הַיִּי"ד הָרִאשׁוֹנָה בְּקִמְצָן קָטָן יְהִי. וְכִי רֵאשִׁי לְהִיֹּת הַיִּי"ד הָאֲחֵרוֹן בְּשְׁנ״א נָח נִרְאָה. כְּמוֹ הַיִּי"ת בְּמֵלֵת יָרֵב, וְכִי רֵאשִׁי לְהִיֹּת יְהִי. וְכִי יָבֵד עַל הַלְשׁוֹן עַל כֵּן הַעֲלִימוּהוּ. וְנִקְדָּה הַיִּי"א בְּחִירָה. עַל כֵּן לוֹ יְהִי. כִּי הוּא אָמַר וְכִי. וְכַעֲבוֹר שְׂדֵדָרָה בְּמֵלֵת הַזֹּאת הַרְבֵּה תְּמִיד, הַשִּׁיבֹו הַטַּעַם מְלַרַע וְהַנִּיעוּ הַיִּי"ד בְּשְׁנ״א. יְהִי כֵּן ה'. עַל כֵּן אִין בְּבִנְיָן הַקַּל פֶּעַל שְׂחִיָּה הַזֹּאת הַמְשָׁרֵת בְּשְׁנ״א וְכִי זֹאת הַגְּזֵרָה. וְגִזְרַת וְכִי יַעֲקֹב. וְכִי זֶה כִּי הַשְּׂנִי הַזֹּאת שְׂרַשׁ מֵאֵלֶּה הַשְּׂנִי גְזֵרָה, וְכִי. הַשְּׂנִי הַזֹּאת הֵם מֵאוֹתִיּוֹת נִחַת. וְכִי הַיִּי"ד הַיִּי"א הִנֵּה חִיָּה. וְכַעֲבוֹר כִּי אֵלֶּה שְׂנֵי הַזֹּאת הֵם מֵאוֹתִיּוֹת הַנָּח, פְּעַמִּים שְׂאֵינִם נִרְאִים בְּסוֹף הַמֵּלֶה, כִּי הַזֹּאת הַמְשָׁרֵת שְׁהוּא הַיִּי"ד עַלֵּיהֶם בְּשְׁנ״א, וְלֹא כֵּן בְּכָל הַגְּזֵרָה בְּבִנְיָן הַקַּל: יִצְאֵי יָרָה. רְמוֹ לְקָרוֹב אֵלָיו אֲבָר הַמּוֹלִיד, כְּמוֹ לְקַסֵּף אֶת רַגְלָיו. כִּי שְׂשִׁים וְחָשֵׁעַ הִי, אֶף יַעֲקֹב יִחַשֵׁב בְּרֵאשׁוֹנָה. עַל כֵּן כְּתוּב בְּתַחֲלָה אֶת יַעֲקֹב, כְּמוֹ שְׂאֲמָרְנוּ לְמַעֲלָה. וְכַרְשָׁה הָרִאשׁוֹנָה וַיִּגַּשׁ אֵלָיו, כְּתוּב יַעֲקֹב וְכִי. וְהִנֵּה עִם יַעֲקֹב, הִי כָּל נֶפֶשׁ בְּנֵי וּבְנוֹתָיו שְׁלֹשִׁים וְשִׁלֵּשׁ. וְכִי, הָאֵתֵד, בְּשָׁבְעִים נֶפֶשׁ יָרְדוּ אַבְרָהָם מִצְרַיִמָה. כִּי נֶפֶשׁ הַתַּהַת לְיַעֲקֹב. וַיּוֹסֶף שְׁחִיָּה בַּמִּצְרַיִם בְּמִסְפָּר, הוּא וְשְׁנֵי בְּנָיו: וְיִמַת יוֹסֵף. אֵב וְכִי שְׂנֵי דוֹרוֹת. וְהָעַד,

ב רַאוּבֵן. כִּל שְׁהוּא נָע בְּזוּי"ן זְבוּלֹן, בְּהַכְּנָסְעָלִי אַחַת מֵאוֹתִיּוֹת בּוֹכ"ל, וְכִי רֵאשִׁי לְהִיֹּת הַזֹּאת הַמְשָׁרֵת בְּשְׁנוֹת נָע, וְהִנֵּה אִין יְכַלֵּת בְּלְשׁוֹן לְקָרָא שְׂנֵי שְׂנֵי גַעִים, עַל כֵּן שְׂנֵי חִיָּה פַתַח הַזֹּאת הַמְשָׁרֵת. כִּי אֵם הִנֵּה בְּיִי"ת הַזֹּאת הַמְשָׁרֵת, הַנְּכַנְסְעָלִי, יֵאֵמְרוּ בְּזְבוּלֹן. וְאֵם כִּי אוֹ לְמַ"ד, בְּזְבוּלֹן לְזְבוּלֹן. וְאֵם וְיִי"ו, יֵאֵמְרוּ שְׂנֵי חִיָּה פַתַח חִיָּה, כְּאֵלֶּה הַיִּי"ו בְּקָרִיאַת אֶלְ"ף, כְּמוֹ וְזְבוּלֹן. כִּי הַמֵּלֶה תְּרַאָה בְּקָרִיאַת אֶלְ"ף אוֹ זְבוּלֹן. וְאֵם הִנֵּה הַזֹּאת הָרִאשׁוֹן יִי"ד כְּמוֹ הַיְהוָה, שְׂחִיָּה מֵאוֹתִיּוֹת הַנְּעַלְמוֹת, יַעֲלִימוּהוּ כְּמוֹ נַעֲלָה בִּיהוָה, כִּי הַיְהוָה. לְהִיֹּת נְחֻשׁוֹן. כִּי עֲתָה הַיִּי"ד הוּא נְעַלָם וְאִינוּ נִזְכָּר וְנִרְגַשׁ בְּשַׁפְּהָ. גַּם כִּי עִם וְיִי"ו וְיִהוָה. וְהִנֵּה נִכְתְּבוּ הַשְּׂבָטִים הֵנָּה כְּסִדֵּר תּוֹלְדוֹתָם:

ג יִשָּׁשְׁכַר. כַּעֲבוֹר הַתַּחֲבֵרוֹת שְׂנֵי שִׁנִּי"ן, חִסְרוֹ הָאֶתֵד מֵהַמְּכַטָּא, כְּדָרְךָ מִחֲצָצְרִים שִׁיִּקְרָא מִחֲצָצְרִים. וְאִין שִׁי"ן פְּמֹה בְּמִקְרָא. וַיִּמְנַח הַעֲבָרִים בְּהַתְּחַבֵּר וְיִי"ו עִם אֶתֵד מֵאוֹתִיּוֹת הַשְּׂפָה, שְׂהֵם כְּמִי"ף חֲבִירֵי הַיִּי"ו, נָעוּ אֶלְ"ף נִסְפָה בְּקָרִיאָה, וַיִּנְקְדוּ הַיִּי"ו בְּשִׁוְרָק, כְּמוֹ וְכִי וְכִי. וְכִי מֵאֵלֶּה בְּמֵי מִצְרַיִם. וְכִי וְכִי מִצְרַיִם. בְּעֵבוֹר הִיֹּת בְּנִמְיָן בְּן הַגְּזֵרָה, הַזִּכְּרוֹ לְפָנֵי בְּנֵי הַשְּׂפָחוֹת:

ד דָּן. בְּהַתְּחַבֵּר הַשְּׂמוֹת הֵם עַל שְׂשֵׁה דְרָכִים, וְכִלְכֵם נְכוֹנִים. הָאֵתֵד, כְּמוֹ עֵילִם וְאֵשׁוֹר וְאַרְפָּכְשֵׁד. וְהַשְּׂנִי, בְּנִפְּךָ אֶרְגָּמָן בְּרָקְמָה וְכוּי. הַשְּׂלִישִׁי, אָדָם פְּטָדָה וְכִרְקָתָה. הַרְבִּיעִי, דָּן וְנַפְתָּלִי גָד וְאַשֶּׁר. הַחֲמִישִׁי, מוֹר וְאַהֲלֹת